БЪЛГАРСКА АКАДЕМИЯ НА НАУКИТЕ
ИНСТИТУТ ЗА ДЪРЖАВАТА И ПРАВОТО

АВТОРЕФЕРАТ

на дисертационен труд за придобиване
на образователна и научна степен „доктор“
на тема:

Правно положение на бенефициера по договора в полза на трето лице

Научна област: 3. Социални, стопански и правни науки
Професионално направление: 3.6. Право
Научна специалност: Гражданско и семейно право
Шифър: 05.05.08

Докторант: Петър Стефанов Топуров
Научен ръководител: доц. д-р ВЪЛЧИН ДАСКАЛОВ
София, 2023 г.

Докторантът е зачислен в редовна форма на обучение по докторска програма „Гражданско и семейно право“ от професионално направление ш. 3.6. Право, област на висше образование ш. 3. Социални, стопански и правни науки, със заповед № РД-09-9/27.01.2017 г. на директора на ИДП при БАН, считано от 01.01.2017 г. Научен ръководител на докторанта е доц. д-р Вълчин Даскалов. Първоначалната тема на дисертационния труд е „Договор в полза на трето лице“, която впоследствие е променена на „Правно положение на бенефициера по договора в полза на трето лице“ със заповед № РД-09-94/15.10.2019 г. Със Заповед № № РД-09-08/15.10.2019 г. на директора на ИДП при БАН докторантът е отчислен с право на защита, а със Заповед № РД-09-25 от 03.04.2023 г. на директора на ИДП при БАН е определена дата за провеждане на открито заседание за защита на дисертационен труд и е утвърден следния състав на научното жури:

Вътрешни членове
1. *Проф. д-р Поля Неделчева Голева*
2. *Доц. д-р Вълчин Здравков Даскалов*
Резервен член: доц. д-р Петър Георгиев Бончовски

Външни членове
1. *П*роф. д-р Григор Найденов Григоров
2. *Д*оц. д-р Ангел Йорданов Шопов
3. *Д*оц. д-р Галина Петрова Димитрова
Резервен член: доц. д-р Мирослав Митьов Димитров

Защитата на дисертационния труд ще се състои на 27 юни 2023 г. (вторник) от 16.00 ч. в заседателна зала на Института за държавата и правото при Българската академия на науките. Материалите по защитата са на разположение на интересуващите се в канцеларията на Института за държавата и правото при Българската академия на науките с адрес: гр. София, ул. Сердика, № 4. `

СЪДЪРЖАНИЕ

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 4

1. Актуалност на изследването 4

2. Предмет, цели и задачи на изследването 5

3. Методи на изследването 7

4. Научна новост на труда 8

5. Практическо значение на труда 10

6. Обща структура на дисертацията 11

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД 12

1. Увод 12

2. Глава I: Историческо развитие на възгледите за правното положение на бенефициера при договарянето в полза на трети лица 12

3. Глава II: Сравнителноправен обзор на правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице 16

4. Глава III: Трето лице по смисъла на чл. 22 от ЗЗД 19

5. Глава IV: Ползи, които могат да се уговарят с договор по чл. 22 ЗЗД 22

6. Глава V: Приемане и отказ от бенефициера 25

7. Глава VI: Правното положение на третото лице с оглед отношенията му с уговарящия и обещателя 27

8. Заключение 30

III. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА 31

I. ОБЩА ХАРАКТЕРИСТИКА НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Актуалност на изследването

Договорът в полза на трето лице е правен институт, по отношение на който съществуват множество противоречиви становища както в правната теория, така и в съдебната практика. Като примери могат да се посочат въпросите относно самата допустимост на същинското договаряне в полза на трето лице, свързано с пораждане на права, както и моментът на възникването им – сключването на договора или последващото изразяване на съгласие с него от страна на бенефициера; нуждата от допълнителни изисквания за действителността на договора в полза на трето лице; вещнопрехвърлителният ефект на договора в полза на трето лице; правните последици на заявлението за бенефициера, че желае или не да се ползва от уговорката, както и на отмяната на уговорката от страна на стипуланта; титулярството на правата във връзка с изпълнението и неизпълнението на договора в полза на трето лице и т. н. Именно множеството противоречиви въпроси, касаещи изследваната тема на дисертацията водят до извод за нейната актуалност, както и за възможността чрез работата да бъдат формулирани и предложения de lege ferenda, с които да се направи опит за преодоляване на противоречивото тълкуване на правилата, касаещи правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице[1].

Договорът в полза на трето лице е правен институт, чиято допустимост е била обект на доктринерни спорове, започнали още сред римските юристи, които противоречия продължават и до наши дни, което предполага възможността за разгръщане и на едно историкоправно изследване, което да проследи развитието на различните схващания за правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице. Същевременно разглежданият правен институт е познат на всички съвременни правни системи, както и неразделна част в проектите за

[1] Попр. ДВ. бр. 2 от 5 Декември 1950 г., обн. ДВ. бр. 275 от 22 Ноември 1950 г. посл. изм. ДВ. бр. 35 от 27 Април 2021 г. По-нататък ЗЗД.

формулиране на общи принципи на договорното право, което предопределя възможността за провеждане на изследване на съвременната българска правна уредба през призмата на тенденциите в чуждестранните законодателства. Актуалността на темата произтича и от наличието на немалка по своя обем съдебна практика във връзка с договора в полза на трето лице, все още неизследвана детайлно от правната теория[2].

2. Предмет, цели и задачи на изследването

Предмет на изследване е правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице. С оглед на това е осъществено изследване относно историческото развитие на различните становища относно правното положение на бенефициера, сравнително-правно изследване по отношение на правната уредба на правното положение на бенефициера в правни системи, представители както на континенталното правно семейство, така и на такива от прецедентното правно семейство, на представители на т. нар. смесени по своя характер правни системи, както и на частните кодификации на договорното право. На следващо място са разгледани различните теории, които обясняват правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице – теорията на предложението, теорията на прякото възникване на права, теория за нуждата от стабилизиране на уговорената полза, теорията за наличие на потестативно право в полза на третото лице, теория за правното очакване, теория за встъпване в договор, теорията за воденето на чужда работа без пълномощие, теорията за едностранната воля.

Разгледано е съдържанието на понятието трето лице – дали то се отнася какво за физически, така и за юридически лица, както и какви са особеностите от договарянето в полза на малолетни, непълнолетни, заченати, определяеми правни субекти или търговци. На следващо място са изследвани въпросите какви ползи могат да се уговарят за бенефициера и как те влияят върху неговото правно положение, разгледани са раз-

[2] При справка в ПИС-Апис спрямо чл. 22 от ЗЗД към 05.04.2023 г. са налице 1003 резултата, 161 от които на Върховния касационен съд.

личните видове ползи и техните особености – уговарянето на облигационни права, вещни права върху движими и недвижими вещи, правопогасяващи съглашения. Изследвани са въпросите относно наследимостта и прехвърлимостта на ползата.

Същевременно е обърнато внимание и на правните последици на заявлението на третото лице, че желае да се ползва от уговорката – кой е неговият адресат, какви са начините на извършването му (изрично или конклудентно), неотменимостта на уговорката като последица от заявлението, кой е моментът на придобиване на уговорената полза. На следващо място в работата са разгледани и проблемите относно отказа от ползата, както и дали уговарящият може да привлече ползата в своя патримониум. Обърнато е внимание дали кредиторите на бенефициера могат да отменят по реда на чл. 135 ЗЗД извършения от бенефициера отказ от уговорката в негова полза.

Предмет на изследването е и правното положение на бенефициера като страна по договора в полза на трето лице с разглеждане на следните въпроси във връзка с правоотношението между третото лице и промитента, а именно: наличието на иск за изпълнение в полза на стипуланта спрямо промитента, относно правото да се иска изпълнение на договора като критерий за наличието на договор в полза на трето лице, дължимата грижа, времето на изпълнението, местоизпълнението, изпълнение на договора чрез сключване на друг договор в полза на трето лице, субектите на изпълнението.

На следващо място е обърнато внимание на особеностите на неизпълнението на договора в полза на трето лице и неговите последици за правното положение на бенефициера – отговорността на промитента при различните видове неизпълнение, възможността промитентът да противопостави на третото лице възраженията си срещу стипуланта, възможността да бъде извършено прихващане между промитента и бенефициера.

Предмет на изследване са и правоотношенията между третото лице и стипуланта с разглеждане на следните въпроси, а именно: възможността стипулантът да отмени уговорката в полза на трето лице, както и да замени бенефициера, какъв е характерът на тези права на стипуланта, как следва да бъдат

упражнени и какви са правните последици от упражняването им с разглеждане на теориите за действие на отмяната или замяната ex tunc и ex nunc, дали правото на отмяна или замяна е наследимо и прехвърлимо, дали кредиторите на стипуланта могат да упражнят тези права по реда на чл. 134 от ЗЗД, както и какви са последиците от отмяната на договора по чл. 135 ЗЗД от кредиторите на стипуланта или промитента.

Сред целите на настоящото изследване е формулирането на предложенията de lege ferenda, свързани с усъвършенстване на съществуващата правна уредба с оглед преодоляване на съществуващите проблеми и спорни моменти в правоприлагането и правната теория.

Постигането на поставените цели е извършено въз основа на следните задачи:

Проследяване на историческото развитие на законодателството, свързано с правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице в Република България.

Изготвяне на сравнително-правно изследване относно правното положение на бенефициера при договора в полза на трето лице.

Изследване на понятието за трето лице по смисъла на чл. 22 ЗЗД, както и какви ползи могат да се договорят в негова полза.

Разграничаване на правното положение на бенефициера при договора в полза на трето лице от близки правни фигури.

Анализ на правната същност и последици на заявлението на бенефициера, че иска да се ползва от уговорката в негова полза.

Изследване на правното положение на бенефициера през призмата на правоотношенията му с промитента и стипуланта.

3. Методи на изследването

При осъществяването на изследването са използвани както общонаучни методи, така и специалните научни методи на правната наука. Сред първите са критичният анализ и формално-логическият подход. В работата е използван историческият метод, въз основа на който е проследено историческото разви-

тие на правната уредба на правното положение на бенефициера при договора в полза на трето лице през призмата на различните общества, правни уредби и теоретични становища, които са съществували в исторически план. За пълно изясняване на слабостите и преимуществата на различните становища относно правното положение на бенефициера при договора в полза на трето лице са използвани и диалектически и логически методи.

В работата са застъпени и специалните за правната наука правно-догматичен и сравнителноправен методи. Първият от посочените методи е послужил при анализа и отграничаването на изследвания правен институт, докато вторият е използван за сравняване на правната уредба на националната правна система с тази на други правни системи. Въз основа на това са откроени приликите и разликите между съществуващите разпоредби, както и анализирани причините за подобни различия. На следващо място е използван и нормативният метод, основан на директния анализ (езиков и логически) на нормативните актове, свързани с изследваната проблематика. Освен това при тълкуване на нормативната уредба са приложени систематичното, разширителното и стеснителното тълкуване. Прилагането на гореизложените научни методи е осъществено и при изследването на съществуващата съдебната практика на различните по степен съдилища, както и особени юрисдикции.

4. Научна новост на труда

Основните приносни моменти могат в дисертационния труд биха могли да бъдат обобщени, както следва:

1. За първи път в българската правна литература е проведено сравнителноправно изследване на правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице, отразяващо законодателни реформи от последните три десетилетия, проведени в континенталните, прецедентните и смесените по своя характер правни системи. С работата за първи път е осъществен и преглед на ненормативните източници на договорни правила по въпросите за договарянето в полза на трето лице;

2. В изследването е извършен критичен прочит на съвременните теории, обясняващи правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице, в резултат на което са очертани слабостите на българската правна уредба, като е формулирана цялостна концепция за бъдещото ѝ изменение с възприемане на доктрината на потвърждението и прякото възникване на права в полза на бенефициера;

3. Чрез работата е осъществено изследване върху понятието за полза по смисъла на чл. 22 ЗЗД, като са разгледани и конкретните особености относно уговарянето на вещни права върху недвижими имоти в полза на трето лице с предложение за конкретни законови промени, които да гарантират защитата на правната сигурност;

4. В дисертационния труд са изследвани подробно въпросите относно характера, начина на упражняване и последиците от приемането или отказа от уговорката от страна на бенефициера, като е подкрепено отпадането на алтернативността на адресатите на упражняване на тези права. Обоснована е възможността кредиторите на бенефициера да могат да упражнят правото му на приемане чрез иска по чл. 134 ЗЗД. По отношение на отказа на бенефициера е подкрепена необходимостта от уреждане действието му ex tunc, признаването на правото на стипуланта да привлече благоприятния ефект в своя полза или да посочи друг бенефициер, както и възможността на кредиторите на бенефициера да искат отмяната му с иска по чл. 135 ЗЗД.

5. С работата е осъществено подробно изследване на отношенията на бенефициера с промитента и стипуланта. В тази връзка е признато качеството на кредитор на бенефициера, както и интересът на стипуланта да иска изпълнение на обещаното, но в полза на третото лице. Подкрепена е възможността бенефициерът да търси обезщетение за имуществените и неимуществе-

ни вреди, които е претърпял от неизпълнението. В работата е извършен и критичен анализ на разпоредбата на чл. 22, ал. 3 ЗЗД с оглед на което са формулирани предложения за прецизирането на законовото правило, визиращо отмяната на договора по иск на кредиторите на стипуланта;

5. Практическо значение на труда

Разгледаните в изследването въпроси имат и практическа стойност. Това произтича на първо място от систематизирането и анализирането на голяма част от съдебната практика, свързана с изследвания правен институт. Оттук направените в изследваното предложения са свързани с реално възникващи и възможни съвременни проблеми на правораздаването. По този начин изследването би могло да послужи както на практикуващите юристи, студентите по право, но и на всички участници в гражданския оборот, които желаят да задоволят своите правни интереси чрез правната фигура на договора в полза на трето лице.

На второ място, в работата са очертани множество спорни за правоприлагането тези във връзка с тълкуването на правната уредба, като с оглед бъдещото преодоляване на тези трудности пред правоприлагането в работата са формулирани предложения de lege ferenda, които освен че имат за свой източник реално съществуващи проблеми на практиката, са обосновани и от гледна точка на вече осъществени реформи в други правни системи. Целта на формулираните предложения е от една страна да бъде постигнато ясно уреждане на правното положение на бенефициера по договори в полза на трето лице, но и защита на сигурността на гражданския оборот, а оттук и на предвидимо тълкуване на правната уредба от правораздавателните органи, както и на защита интересите на всички лица, свързани в едно или друго качество във връзка с договарянето в полза на трето лице (уговарящ, обещател, бенефициер, кредитори, наследници и т. н.)

6. Обща структура на дисертацията

Дисертационният труд на тема „Правно положение на бенефициера по договора в полза на трето лице“ е съставена от увод, шест глави и заключение, като всяка глава се дели на параграфи, точки и подточки. от които заглавна страница. Общият обем на текста е 355 страници. В работата има 780 бележки под линия, цитирани са 265 съдебни актове на български и чуждестранни съдилища, 10 нотариална актове на български, както, 113 научни съчинения на кирилица и 43 на латиница.

Основният текст на дисертацията е разделен на уводна част, 6 глави и заключение. Първа глава съдържа изложение на историческото развитие на възгледите за правното положение на бенефициера при договарянето в полза на трети лица. Втора глава обхваща сравнителноправен обзор на правното положение на бенефициера, като тази част от работата има за цел да предложи най-общ обзор на въпроса, а сравнителноправният метод на изследване съпътства цялата работа и на съответните места в изложението са предложени сравнителноправни изследвания по конкретни отделни въпроси. Трета глава разглежда правната същност на правното положение на бенефициера чрез изследване на развитието на правната уредба на правното положение на бенефициера според различните теории в доктрината. В трета глава е поместен и анализ на въпросите в полза на какви лица е допустимо договаряне по чл. 22 от ЗЗД. Четвъртата глава на работата изследва видовите ползи, които законът допуска да бъдат уговорени между стипулант и промитент. Петата глава обхваща въпросите относно приемането и отказа на бенефициера да се ползва от уговорката по чл. 22 от ЗЗД. Шестата глава разглежда въпросите, възникващи в рамките на отношенията между бенефициера и стипулант, промитент, техните кредитори и наследници. Заключението е разделено на три части – обобщение на теоретичните изводи и на изводите de lege ferenda, очертаване на тенденциите в развитието в исторически план и от гледна точка на съвремието.

II. СЪДЪРЖАНИЕ НА ДИСЕРТАЦИОННИЯ ТРУД

1. Увод

Уводът на дисертацията е разделен на пет параграфа и съдържа посочване на актуалността на темата (§ 1.); предмета, целите и задачите на изследването (§ 2.); методологията на изследването (§ 3.), описание на обема и структурата на труда (§ 4.), както и терминологични уточнения (§ 5.). В рамките на последния параграф е посочено, че работата ще използва понятието „договор в полза на трето лице“ или „договор по чл. 22 ЗЗД“ в смисъла на различни по своя предмет договори, които съдържат уговорка, предвиждаща възникване на определени права за трето за договора лице. Договорът в полза на трето лице е разглеждан като самостоятелен вид договор, но не по смисъла на особената част на ЗЗД, а с оглед отклонението от принципа за относителност на облигационното отношение. С оглед избягване на повторения работата използва понятията бенефициер и трето лице, уговарящ и стипулант, обещател и промитент като синоними.

2. Глава I: Историческо развитие на възгледите за правното положение на бенефициера при договарянето в полза на трети лица

Първа глава е разделена на четири параграфа. Първият е посветен на историческото развитие на възгледите за правното положение на бенефициера при договарянето в полза на трети лица в римското право, вторият – през Средновековието, третият – в периода XVII-XVIII в., четвъртият – историческото развитие на разглеждания правен институт в българското право.

В първия параграф е посочено, че римското право свързва договарянето в полза на трети лица с общата максима, че никой не може да стипулира за другиго, освен за себе си. Развитието на правната мисъл през вековете постепенно е започнала да допуска изключения от това правило. Първоначално това са били хипотезите при наличие на имуществен интерес у сти-

пуланта или при уговарянето на наказателна клауза. По-късно договарянето в полза на другиго е допуснато, но за изрично определени хипотези. В началото действието на договора е било ограничено само до неговите страни. Ограничената допустимост на договарянето в полза на трети лица е произтичала и от особеностите на процесуалните правила, намиращи приложение в римското право. По време на класическото римско право бил признат иск на стипуланта за заплащане на обезщетение при неизпълнение от страна на промитента. Развитие се наблюдава и в хипотезите, при които правната доктрина признавала наличието на интерес за стипуланта. Постепенно започнало да се признава и възможността на третото лице да претендира, че е стипулирано в негова полза.

Вторият параграф на главата изследва възгледите на правните школи през Средновековието по отношение на договарянето в полза на трето лице, като е констатирано, че въпросите за принципната допустимост, случаите и условията, при които договарянето в полза на трети лица се е приемало за действително, били поле за полемика между множество противоположни становища сред тогавашните юристи и то не само съобразно правната школа, с която са се идентифицирали те, но и между представители на една и съща правна школа. В този ред на мисли канониците възприели тезата, че трето лице не може да придобие пълноценно право, както и че промитентът не може да се обвърже без присъствието на бенефициера. През XII-ти век започнала да се споделя становището, че обещанието да се даде или изпълни на отсъстващ е действително, доколкото обещанието е направено пред друго лице под клетва. Правилото alteri stipulari nemo potest било възприето като правило, което допуска изключения. Постепенно започнала да се признава и възможността третото лице да прибегне до специалната църковна процедура denuntiatio evangelica за защита на своите интереси по договора. Късните каноници подкрепяли тезата, че външно за договора лице може да придобие право и при липса на имуществен интерес за стипуланта. Постепенно преобладаващо станало мнението, че за да породи действие обещанието до трето лице, то следва да го приеме. Липсата на

интерес от изпълнението за канонистите била свързана с наличие единствено на естествено задължение, чието изпълнение не можело да се търси по съдебен ред.

Особено развитие на правната уредба на договарянето в полза на трети лица е установено в Кастилското кралство през XIII-ти век. Първоначално в него се съдържало правило, съгласно което обещанието да се даде на трето лице било недействително. През XIII-ти век била осъществена реформа в кодекса Siete Partidas, като била призната действителността на обещанието спрямо отсъстващи лица. Същевременно било отречено и изискването за имуществен интерес у стипуланта за изпълнението на третото лице. По това време била споделена и тезата, че бенефициерът ставал кредитор.

Сред представителите на цивилистичната правна школа през Средновековието се породил спорът дали бенефициерът по сделка придобивал пряко право или то следвало да му се прехвърли от нотариуса. Отново се поддържала теорията за необходимостта от интерес за стипуланта от престирането другиму. Постепенно правните учени започнали да признават право за бенефициера да иска изпълнение на стипулацията и по принудителен ред. Интересът започнал да се възприема не само като имуществен, но и като морален. Някои правни теоретици, като Martinus, дори приемали, че възможността да се договаря в полза на трето лице е ново основно правило. През XIV-XV-ти век цивилистите започнали да признават допустимостта на стипулацията да бъде дадено на трето лице, дори и при липса на интерес. През XVI-ти век се наблюдава връщане към идеята за стриктното спазване на принципа alteri stipulari nemo potest. Въпреки това някои автори от този период, като Hugo Grotius, възприели позицията, че стипулацията за престиране на другиго е допустима и при липса на интерес, а право за бенефициера възниквало от приемането му.

Третият параграф на главата разглежда становищата относно договарянето в полза на трети лица и тяхното правно положение в периода XVII-XVIII век. Становищата през този исторически период са силно повлияни от каноническото право и естественото право, в резултат на което спазването на

принципа alteri stipulari nemo potest се запазило. Все пак някои учени, като Christian Wolf, започнали да отричат нуждата от имуществен интерес за стипуланта[3]. Други, като Grotius, подкрепили идеята, че съглашението между стипуланта и промитента има за основна цел да гарантира изпълнението на обещанието към бенефициера, който следва да го приеме. Независимо от различните становища на учените, търговските отношения наложили в определени случаи признаването на права на трети за договорните отношения лица[4].

Четвъртият параграф разглежда историческото развитие на правната уредба в българското право. Въз основа на прегледа на правната уредба и доктрина е направен изводът за законодателен стремеж към разширяване приложното поле на договарянето в полза на трето лице. То е постигнато чрез отпадането на изискването подобна договореност да е допустима само в случаите, когато уговорката съставлява условие на сключения между страните договор. Същевременно се установява и тенденция към детайлизиране на общите правила, които биха намерили приложение при липса на специална правна уредба за конкретен вид договор в полза на трето лице. По отношение на специалните правила на договарянето в полза на трето лице се наблюдава процес на систематизирането им в отделни нормативни актове. Така например първоначално уредбата на застраховането в полза на трето лице е била част от ЗЗД, а към настоящия момент – обект на регулиране от Кодекса за застраховането.

В исторически план е направен изводът, че развитието на правната мисъл през вековете е подчинена на тенденцията към разширяване допустимостта на договарянето в полза на трети лица и непрекъснат стремеж към усъвършенстване на правната уредба.

---

[3] **Hallebeek, J. H. Dondorp**., Contracts for a Third-Party Beneficiary. Martinus Nijhoff publishers. Leiden. Boston. 2008, 67.

[4] **Hallebeek, J. H. Dondorp**., Op. cit., 68.

3. Глава II: Сравнителноправен обзор на правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице

Глава втора е посветена на сравнителноправния обзор на правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице. Главата е разделена на шест параграфа. В първия от тях е очертан избраният подход в извършването на сравнителноправния обзор – преглед на правната уредба в континенталното, прецедентното право, в смесените по своя характер правни системи и в ненормативните източници на договорни правила. Вторият параграф е посветен на правната уредба в континенталните правни системи, като е включен преглед на законодателството на Република Франция, Федерална република Германия, Република Италия, Конфедерация Швейцария, Руската федерация и Кралство Нидерландия. Третият параграф включва изследване на правната уредба в правното семейство на прецедентното право. Четвъртият е посветен на законодателството в смесени по своя характер правни системи, в това число Китайската народна република, щата Луизиана, провинция Квебек, Монголската народна република и Република Южна Африка. Петият параграф разглежда правилата, свързани с правното положение на бенефициера по договорите в полза на трето лице в ненормативните източници на правото, сред които Principles of European Contract Law (PECL), UNIDROIT, (Draft Common Frame of Reference) DCFR и European contract code (Gandolfi code). Шестият параграф съдържа изводи относно направения сравнителноправен преглед.

В резултат на проведеното в глава втора изследване са откроени няколко етапа в развитието на отделните правни системи по отношение уредбата на договарянето в полза на трети лица, които се наблюдават както в представителите на континенталната правна система, в прецедентното право, така и в смесените по своя характер правни системи. На първо място, част от националните относими правила са все още в ранен етап на своето развитие. При тях липсват изрични правила относно признаването на възможността договорните страни да уговорят възникване на определено право за трето за догово-

ра лице. Ярък пример в това отношение е правната система на Китайската народна република, в чиито Закон за договорите от 1999 г. липсва изрично нормативно признание на такава възможност, което е повод за противоречиво тълкуване в съдебната практика, част от която признава възникването на иск за изпълнение в полза на бенефициера, но само доколкото това е изрично уговорено между страните по договора.

Втората група правни системи е на тази на все още нереформираните правни уредби на националните държави, които изрично признават възможността да се договаря в полза на трето лице, включително и чрез възникване на определено право в негова полза, но правната уредба не е била обект на сериозна законодателна реформа през последните десетилетия. В рамките на тази втора група се установяват три подхода на уреждане на правното положение на бенефициера с оглед момента на възникване на правото му. По-голямата част от тези държави възприема доктрината на потвърждението, съгласно която правото за бенефициера възниква от момента на постигане на съгласие между стипулант и промитент, а последващото изразено съгласие на третото лице има значение за стабилитета на постигнатата уговорка, изразяваща се в постигането на нейната неотменимост (Например Република Италия, Федерална република Германия, щата Луизиана). В рамките на тази втора група правни системи се установяват и отделни примери на национални държави, чиято правна уредба възприема доктрината на приемането, отлагайки момента на възникване на право за бенефициера едва след приемането на уговорката в негова полза, макар и да признава в някои хипотези възможност за възникване на това право в по-ранен момент (Кралство Нидерландия), докато други правни системи поддържат стриктно доктрината на приемането (Република Южна Африка)

Последната група правни системи може да се характеризира с осъществена законодателна реформа по отношение на договарянето в полза на трети лица и стремеж към детайлизиране на правната уредба, така че да бъдат избегнати последващи проблеми пред тълкуването ѝ. Подобни примери се установяват както сред континенталните правни системи (Република

Франция), в представители на прецедентното право (Обединеното кралство и Северна Ирландия), както и в смесени по своя характер правни системи (Провинция Квебек).

Прегледът на частните кодификации на договорното право води до извод за необходимост към разширяване приложното поле на договарянето в полза на трето лице, признаването на възможността страните по договора да уговорят различни по своя характер права в полза на бенефициера, но и със стремеж към гарантиране на правната сигурност.

По отношение на приликите и разликите в конкретната правна уредба се констатира, че в някои правни системи първоначално е запазена общата забрана за стипулиране за другиго, но впоследствие правилото е отпаднало. Същевременно ограниченията, произтичащи от принципа за относителност на облигационното отношение са стеснени до непораждане на задължения за неучаствало по сделката лице без наличието на негова воля за това[5]. Наблюдава се разширяване на приложното поле на договарянето в полза на трето лице с изрични правила, допускащи договаряне в полза на определяеми или бъдещи лица[6]. Голяма част от съвременните правни уредби признават изрично правото на бенефициера да иска изпълнение на уговореното в негова полза[7]. Правото на отмяна за стипуланта също е получило своя изрична уредба, както и възможността неговото упражняване да бъде и в един по-късен момент, дори и след изявлението на бенефициера, че желае да се ползва от договора[8]. По отношение на последиците от отмяната на уговорката се установява тенденция същата да ползва стипулан-

---

[5] Срв. напр. чл. 1119 и 1165 от ФГК от 1804 и чл. 1203 и 1199 от сега действащия ФГК.

[6] Срв. чл. 1205 от ФГК, sec. 1(3) от CA 1999, чл. 1978 от ГКЛ, art. 5.2.2. PICC, sec. 3, II. 9:301-303 от DCFR, art. 72 (2) от GC.

[7] Виж §. 328 от ГГЗ, чл. 1411 от ИтГК, sec. 1 (10) от CA 1999, чл. 1257 от ИсГК, чл. 253 от книга 6 на НГК, чл. 1981 на ГК на щата Луизиана, чл. 1444, ал. 2 ГК на провинция Квебек, чл. 6: 110 от PECL, art. 72 (3) от GC. Въпреки това, в някои правни системи все още доминира становището, че правата на бенефициера се основават на договора.

[8] Така Sec. 2 (3) от CA 1999, ст. 430 от ГКРФ, чл. 22 ЗЗД.

та или неговите наследници[9]. Наблюдава се и сходна уредба на последиците от отказа на бенефициера да се ползва от уговорката, а именно, че в този случай се счита, че правното положение на бенефициера не е било променено по какъвто и да е начин от договора между стипулант и промитент[10]. Установява се и идентично разрешение относно признаването на възможността наследниците на бенефициера да приемат уговорката[11]. Констатирана е и тенденция към изричното уреждане на право на стипуланта да иска изпълнение в полза на третото лице[12].

4. Глава III: Трето лице по смисъла на чл. 22 от ЗЗД

Глава три разглежда понятието за трето лице по смисъла на чл. 22 ЗЗД. Тя е разделена на 7 параграфа.

В първия параграф договорът в полза на трето лице е разгледан като изключение от принципа за относителност на облигационното отношение. Договорът по чл. 22 ЗЗД е определен като правна сделка с действие върху чужд правен кръг, а не сделка с рефлексно действие и като основно изключение от принципа за относителност на облигационното отношение. Направен е извод, че той се явява специфичен способ за постигане на определени юридически и икономически цели, който може да намери приложение в различни по своя предмет договори. Уговорката в полза на трето лице може да бъде в центъра на договора по чл. 22 ЗЗД и неговото действие да бъде ограничено до нея. Тя може и да е част от една по-обширна договорна конструкция, с която страните целят не само да облагодетелстван едно трето лице, но и да уредят други отношения

---

[9] В този смисъл чл. 1207, ал. 2 от ФГК, 1411 ИтГК, чл. 1448 от ГК на провинция Квебек, чл. 255 от НГК, ал. 2 от чл. 114 от ГК на Монголска народна република, art. 72 (3) от GC.

[10] Срв. §. 328 от ГГЗ, чл. 6:110 от PECL, sec. 3, II., 9:303 от DCFR.

[11] Чл. 1208 от ФГК и чл. 1449 от ГК на провинция Квебек.

[12] чл. 1209 от ФГК и §. 328 от ГГЗ, чл. 112 на част V от ШГК, чл. 256 от НГК, Sec. 4 от CA 1999, чл. 1981 от ГК на щата Луизиана, 114 ГК от ГК на Монголска народна република.

помежду си[13]. Договорът по чл. 22 ЗЗД е способ за улесняване на гражданския оборот, доколкото в много случаи чрез него стипулантът осъществява една опосредена престация в полза на бенефициера. Именно поради това той е разширил своето приложно поле и извън материята на договорното застрахователно право, както в отношенията между частноправни субекти, така и в тези между частноправни и публичноправни субекти.

Вторият параграф е озаглавен „Теории за правното положение на бенефециера по договора в полза на трето лице“ и съдържа критичен анализ на различните теории относно правното положение на бенефициера по договора в полза на трето лице. Към настоящия момент в правните системи съществуват две основни конкуриращи се теории, свързани с правното положение на бенефициера по договора по чл. 22 ЗЗД – доктрина на потвърждението, признаваща пряко придобиване на права от страна на бенефициера и на доктрина на приемането, която отлага придобиването на уговореното право след упражняване на правото на приемане.

Направен е извод, че възприемането на двете доминиращи теории води до извод за редица недостатъци съобразно действащата уредба на ЗЗД. По отношение на теорията за прякото възникване на права това са липсата на изрична законова опора за действие на уговорката в полза на трето лице (възникване на право или само на възможност да приеме или откаже уговореното право), какви ползи биха могли да се уговорят за бенефициера, дали договорът би имал вещнопрехвърлително действие при неучастие на третото лице при изповядване на сделката, действието на отмяната или отказа на бенефициера по отношение на вече породени права, систематичното тълкуване на други разпоредби от закона, които не позволяват придобиване на имущество без волята на приобретателя.

По отношение на теорията за наличието на правно очакване/право на приемане до приемането от страна на бенефициера като основни слабости са откроени липсата на защита на правото на третото лице, възможността за злоупотреби от страна на промитента с правото, което би останало в неговия патримо-

[13] Например брачен договор, в който е включена уговорка в полза на децата от брака.

ниум до приемането, както и липсата на същинско изключение от принципа за относителност на облигационното отношение.

В заключение е направен изводът, че българската правна уредба, макар и с редица недостатъци, се придържа към доктрината на потвърждението, а не на приемането. Именно възприемането на доктрината на потвърждението би защитило в най-голяма степен интересите на по-широк кръг лица и би запазило основната функция на договарянето в полза на трети лица като изключение от принципа за относителност на облигационното отношение – улесняването и опростяването на гражданския оборот. За да бъдат преодолени недостатъците на недокрай проведената на законодателна ниво доктрина на потвърждението, е необходима намеса от законодателя.

Третият параграф е посветен на общите положения относно възможните правни субекти, в полза на които може да се договаря по смисъла на чл. 22 ЗЗД. Направен е извод, че законът не поставя ограничение пред възможността да се договаря в полза както на физически, така и на юридически лица. Качеството бенефициер не се предполага и наличието на договаряне в полза на трето лице следва да бъде установено според общите правила за тълкуване на договорите. Бенефициерът може да бъде определен или определяем към момента на сключване на договора между стипулант и промитент. Той може да бъде определен от стипуланта или по обща воля между него и промитента.

Четвъртият параграф изследва договарянето в полза на малолетни и непълнолетни. Разгледани са особеностите на приемането на уговорката с извод, че изявлението на малолетния следва да бъде извършено от неговите законни представители, а това на непълнолетния – с попечителското съдействие на неговите родители. На следващо място са разгледани и въпросите относно действителността на отказа на непълнолетните от уговорката. Подкрепена е тезата, че той би бил нищожен по силата на чл. 130, ал. 4 от СК. Изявлението на детето, че няма да се ползва от уговорката в негова полза по чл. 22 от ЗЗД, попадаща в предметния обхват на чл. 130, ал. 3 от СК, представлява действие на разпореждане, поради което се изисква разрешение от районния съд, за да бъде валидно направено. Направен е

изводът, че отказът на детето да се ползва от уговорката, което би довело до намаляване на неговия патримониум, не може да бъде обоснован с оглед защитата на правната сигурност. Същевременно участието на родителите като страна по договора по чл. 22 от ЗЗД биха могло да наложат назначаването на особен представител на детето по реда на чл. 129, ал. 2 от СК.

Петият параграф е посветен на договарянето в полза на заченати, но неродени. В тази връзка е заключено, че в хипотезата на заченат, но нероден бенефициер, последният би могъл да стане носител на уговореното в негова полза право една след раждането си.

Шестият разглежда положението на съпруга като бенефициер по договор по чл. 22 ЗЗД, като специално внимание на хипотезите на договаряне в полза на съпруг при приложение на законовия режим на общност, както и договарянето в полза на трето лице в брачния договор. В тази връзка е призната възможността придобитото с договора по чл. 22 ЗЗД да попадне в обхвата на съпружеската имуществена общност, доколкото характерът на вътрешните отношения между стипулант и промитент предполага наличието на съвместен принос. Същевременно е аргументирана тезата, че брачният договор може да съдържа уговорка не само в полза на децата от брака, но и други трети лица.

Седмият параграф разглежда въпросите за договарянето в полза на юридически лица, като внимание е обърнато на качеството на договор в полза на трето лице на учредителния апорт. В тази връзка е подкрепено становището, че той няма качество на договор по чл. 22 ЗЗД и разкрива редица особености като липсата на възможност за дружеството да откаже ползата, възможното възникване на задължение на дружеството за изплащане на дивидент и невъзможност за кредиторите на обещателя да отменят апорта.

5. Глава IV: Ползи, които могат да се уговарят с договор по чл. 22 ЗЗД

Четвърта глава съдържа изследване относно ползите, които могат да се уговарят с договор по чл. 22 ЗЗД. Тя е разделена на 7 параграфа.

Първият параграф побира анализ на понятието полза по

чл. 22 ЗЗД, като е направен извод, че в уредбата на чл. 22 ЗЗД е проведено разграничение между същински и несъщински договори в полза на трето лице. При първите ползата се изразява във възникване на право за бенефициера и съобразно характера му, третото лице може да иска изпълнение на поетото задължение. При несъщинските договори в полза на трето лице страните уговарят определен благоприятен резултат за трето за договора лице, но без предвиждането на каквито и да е права в негова полза. Дали е налице същински или несъщински договор в полза на трето лице зависи от тълкуването на волята на страните по него и дали бенефициерът съществува към момента на договарянето или не. Страните биха могли да постигнат съгласие и за друг момент на възникване на субективно право за бенефициера. Изричното предвиждане на възможност за третото лице да иска изпълнение на договора не се явява абсолютна предпоставка за наличие на договор по чл. 22 от ЗЗД, а това зависи от тълкуването на договора по общите правила.

Вторият параграф е посветен на общите положения относно видовете ползи, които могат да се уговарят за бенефициера. Доколкото чл. 22 от ЗЗД не поставя определени ограничения пред кръга права, които могат да се уговорят в полза на трето лице, то такива биха могли да бъдат както облигационните , така и вещните. С договор в полза на трето лице могат да бъдат прехвърлени права върху интелектуална собственост, както и ползата да се състои в право да се позове на уговорена между стипулант и промитент освобождаваща клауза.

Третият параграф съдържа ограничаване на допустимите ползи от близки правни фигури. В резултат на проведеното изследване е направен изводът, че от тълкуването на договора може да бъде установено дали уговорка за плащане на трето лице, изпълнение на чужда задължение или поемане на чужд дълг води до възникване на субективно право на третото лице-в качество на бенефициер по смисъла на чл. 22 от ЗЗД или не. Бенефициерът по договора по чл. 22 от ЗЗД няма идентично правно положение с това на кредитора при заместването в дълг по чл. 102 от ЗЗД, както и изпълнение на задължението на овластено от кредитора лице (чл. 75 ЗЗД). Възможно е стра-

ните по един договор да уговорят изпълнение на задължение към трето лице, но без за това трето лице да се създаде право да иска изпълнение в своя полза. Договорът между стария и новия длъжник за встъпване в дълга би бил договор в полза на трето лице при одобрение на кредитора, когато неговото съгласие се явява одобряване на едно вече постигнато съглашение между длъжника и третото лице за встъпването на последното в дълга. По отношение на отпадането на отговорността на поръчителя е възприета тезата, че доколкото с договора по чл. 22 от ЗЗД се цели да се засегне друго договорно отношение, съществуващо между кредитора и поръчителя, както и доколкото самият поръчител в някои случаи не би имал интерес от отпадането на отговорността му, уговорката между стипулант и промитент не може да доведе до автоматично отпадане на отговорността на поръчителя. Отречена е възможността правилата за договора в полза на трето лице да намерят приложение при прихващането между стипулант и промитент с правопогасяващ ефект в полза на трето лице и при опрощаването. Направен е изводът, че при пасивна субективна новация би могло да е налице несъщински договор в полза на трето лице.

Четвъртият параграф включва изследване относно допустимостта с договор по чл. 22 ЗЗД да бъдат уговорени вещни права върху недвижими имоти. Уточнено е, че такова уговаряне би могло да има по отношение на индивидуално определени движими вещи, по отношение на чието прехвърляне не е установена форма за действителност. В този случай прехвърлянето би настъпило по силата на постигнатото съгласие между стипулант и промитент. При родово определени вещи прехвърлянето на собствеността би настъпила при концентрирането им или при предаване. Във връзка с противоречивите становища от съдебната практика и правната доктрина относно уговарянето на вещни права върху недвижими имоти с договор в полза на трето лице е подкрепена необходимостта от уреждане на действие ex tunc на отказа на бенефициера да се ползва от договора, възможност за стипуланта да привлече последната в своя патримониум или да посочи друг бенефициер, както и необходимост от писмено обективиране на волята за приема-

не с нотариална заверка на подписа и вписването ѝ в Имотния регистър, както и нанасянето ѝ по персоналната партида на бенефициера, така че да бъде гарантирана правната сигурност.

Петият параграф разглежда спецификите на уговарянето на права върху интелектуална собственост в полза на бенефициера. В него е уточнено, че между стипулант и промитент би могло да бъде постигнато валидно съгласие за уговаряне на определени имуществени права за бенефициера – по отношение собствеността върху произведението или придобиването на правата върху защитения документ – патент или свидетелство за регистрация. Бенефициерът не би могъл да придобие неимуществения характер на това право и императивността на правната уредба в това отношение.

Шестият параграф разглежда въпросът относно наследимостта на ползата по чл. 22 ЗЗД. Прието е, че наследимостта на ползата зависи от нейния характер. Възприемането на теорията за прякото възникване би било свързано с наследимост на ползата, а тази на нуждата от приемане – на наследимост на правото да се приеме. Наследимостта на ползата би зависила от характера на уговореното право и дали същото е intiuto personae.

Седмият параграф очертава възможните други последици от облагодетелстването на бенефициера, които могат да бъдат свързани с възникването по силата на закона на определени задължения в тежест на бенефициера. Придобиването на право от страна на бенифицера би могло да е свързано и с възникване по силата на закона на характерните за конкретната полза задължения (например за заплащане на данъци), въз основа на последващо съгласие на самия бенефициер или с оглед предварително установените отношения между стипулант и промитент.

6. Глава V: Приемане и отказ от бенефициера

Глава пета съдържа изследване относно приемането и отказа на бенефициера да се ползва от уговорката в негова полза и е разделена на 2 параграфа.

Първият разглежда темата относно изявлението на бенефициера, че желае да се ползва от уговорката. Приемането е характеризирано като едностранен акт, адресиран до стипуланта или промитента, с който се упражнява преобразуващо право. Подкрепено е становището, че алтернативността на адресатите на изявлението за приемане създава опасност за правната сигурност и би следвало единствено промитентът да бъде адресат на изявлението на бенефициера. Направен е изводът, че доколкото законът не съдържа изискщване за форма, заявлението за приемане може да бъде както изрично, така и конклудентно. Последиците от упражняването на правото на бенефициера са свързани с неотменимост на уговорката, консолидиране на неговите права и невъзможност договорът по чл. 22 ЗЗД да бъде изменен или прекратен без съгласието му.

Не на последно е споделена тезата, че бъдещото законодателно възприемане на теорията за прякото възникване на права би защитило в по-голяма степен и интереса на кредиторите на бенефициера, които биха могли да упражнят правото му да изяви желание да се ползва от уговорката по реда на чл. 134 ЗЗД, доколкото неупражняването му би създало опасност от изгубване на правата му или намаляване на активите му.

Вторият параграф в глава пета е посветен на отказа на бенефициера да се ползва от уговорката. Най-напред в него е разгледан въпросът относно характера на изявлението на бенефициера, съдържащо отказ да се ползва от уговорката. То е характеризирано като потестативно право на бенефициера, което може да бъде адресирано до стипуланта, промитента или и до двамата едновременно. Подкрепена е позицията, че отказът на бенефициера от уговорка, свързана с учредяване или прехвърляне на вещни права върху недвижими имоти, следва да става по реда на чл. 100 от ЗС. С оглед липсата на изрично правило за действието на отказа – ex tunc или ex nunc, е формулирано предложение de lege ferenda за уреждане на действие ex tunc, подобно на някои чужди законодателства. Направен е изводът, че отказът на бенефициера не винаги би бил свързан с правопогасителен ефект на уговорената полза и по-специално – когато тя е свързана с възникване на определено право върху

вещ или вземане. Отказът във всеки случай би имал правопогасителен ефект по отношение на правото на бенефициера да заяви дали желае да се ползва или не от уговорката Подкрепена е позицията, че в хипотезата на отказ е необходимо признаване на правото на стипуланта да привлече уговореното право в своя патримониум или да определи друг бенефициер.

Отговорът на въпроса дали кредиторите на бенефициера биха могли да отменят отказа му с иска по чл. 135 ЗЗД би бил различен при възприемането на теорията за прякото придобиване на права и теорията на приемането. В първия случай кредиторите биха могли да искат отмяна в хипотезите, когато този отказ би увредил кредиторите, докато във втория случай те не биха могли да искат отмяна на отказа. Това е възприето като допълнителен аргумент за необходимостта от бъдещо законодателно възприемане на теорията за прякото придобиване на права.

7. Глава VI: Правното положение на третото лице с оглед отношенията му с уговарящия и обещателя

Шеста глава разглежда правното положение на бенефициера с оглед отношенията му с уговарящия и обещателя. Главата е разделена на 4 параграфа. Първият параграф съдържа общ преглед на групите отношения, които съществуват при договарянето в полза на трето лице – валутното отношение между стипулант и бенефициер и външното отношение между бенефициера и промитента.

Вторият параграф е посветен на въпроса дали третото лице има качество на страна по договора по чл. 22 ЗЗД, като е отречено това негово качество. При договора по чл. 22 ЗЗД либераторен ефект има само изпълнението в полза на бенефициера, а стипулантът би могъл да иска изпълнение в полза на последния, но не и за себе си (освен ако не отмени уговорката и посочи себе си като облагодетелстван).

Третият параграф разглежда правоотношението между третото лице и промитента. В рамките на него обещателят следва да престира на бенецифиера. Основно негово съдържание е правото на бенефициера да иска и получи изпълнение. В

тази връзка е обоснована необходимостта от правило, което да предвижда възникване на право за бенефициера да иска изпълнение по силата на самия договор по чл. 22 ЗЗД, своевременно уведомяване на бенефициера за сключения договор в негова полза, както и изрично уреждане на самостоятелно право на стипуланта да иска изпълнение, но в полза на бенефициера.

По отношение на правата, с които бенефициерът разполага при неизпълнение, е споделена позицията, че промитентът не би могъл да отговаря двукратно както спрямо бенефициера, така и спрямо стипуланта. Това не изключва хипотеза, при която да бъде породена отговорност на промитента за тези преки и непосредствени вреди, които са претърпени както от уговарящия, така и от третото лице, в резултат на неизпълнението. В този случай не би имало дублиране на отговорността, тъй като обещателят би отговарял за различни вреди, претърпени от различни лица, а не два пъти за едно и също нещо. С договор в полза на трето лице биха могли да се уговарят и конститутивни права.

Четвъртият параграф разглежда правоотношението между третото лице и стипуланта. В тази връзка е анализирана хипотезата на дарствено намерение у уговарящия за сключване на договора по чл. 22 ЗЗД и допустимостта на прякото възникване на права за третото лице, като отново е отбелязана необходимостта от изрично уреждане на обратно действие на отказа на бенефициера да се облагодетелства от договора и уреждане на законова фикция, че правото никога не е било част от неговия патримониум. Подкрепена е тезата, че след заявлението на бенефициера, може да има отмяна на уговорката и без запазване на това право, но само с негово съгласие.

Разгледан е и въпросът относно ефекта от успешното упражняване на правото на отмяна и по-специално дали той е свързан с отпадане с обратна сила на правата на бенефициера. Законът не предвижда обратно действие на отмяната, но тълкувайки във връзка с чл. 227 ЗЗД, то би следвало да се приеме, че отмяната на уговорката също има обратно действие, което би могло да застраши правната сигурност . В тази връзка de lege ferenda е подкрепена необходимостта от уреждане на защита на третите лица, идентична с тази от чл. 87, ал. 3 и чл. 88, ал. 2 от ЗЗД.

Споделено е становището, че отмяната може да бъде осъществена и конклудентно. Предявяването на иск от уговарящия срещу обещателя или искане за плащане би следвало да се приеме за колклудентно упражняване на правото на отмяна, доколкото с оглед съдържанието им може да се направи несъмнен извод за желанието на стипуланта да упражни правото си на отмяна. Отмяна може да бъде извършена и със завещание.

Наследимостта на правото на отмяна зависи на първо място от това дали е уговорено отмяната да ползва стипуланта или промитента, а на следващо – от наличието или липса на валутни отношения и техния характер.

В параграфа са разгледани последиците от успешното упражняване на правото на отмяна съобразно обема на отмяната (само по отношение на иска за изпълнение на бенефициера или по отношение на получаването на уговорената с договора престация) – невъзможността третото лице да обяви, че желае да се ползва от уговорката и лишаването му от придобитите от договора права. В тази връзка е анализиран и въпросът относно титулярството на правата след упражняването на отмяна и е обоснована необходимостта от изрично уреждане на възможност стипулантът да приобщи към своя патримониум вече възникналото право или да посочи друг бенефициер.

В случаите на невъзможност за изпълнение поради отмяна и договор intuit personae рискът би следвало да се поеме от стипуланта и промитентът да има право да получи насрещната стопанска изгода. В разглежданата хипотеза, но при смърт на бенефициера, стипулантът би следвало да има възможност да иска намаляване на дължимото от него възнаграждение. Сред последиците на отмяната е и отпадане на възникналото към бенефициера задължение. Отмяната следва да се разграничава от отмяната на дарение по чл. 227 ЗЗД. Работата подкрепя вече изразената в правната теория теза за необходимост от законодателно уреждане за защита правата на трети лица при сбъдване на прекратително условие.

Анализирано е и правилото на чл. 22, ал. 3 ЗЗД относно последиците от отмяна на договора в полза на трето лице от кредиторите на уговарящия. В тази връзка е предложено изрично откло-

нение от правилото на чл. 135 на ЗЗД, че в случая на чл. 22 от ЗЗД е необходимо знание за увреждане у третото лице, както и прецизиране на законовия текст относно възможността кредиторите да искат не даденото от уговарящия, а нейната равностойност.

8. Заключение

В заключението са обобщени постигнатите научни резултати от изследването, очертани са тенденциите в развитието на разглеждания правен институт и са обобщени направените предложения de lege ferenda, а именно:

- Изрично предвиждане на правило за прякото пораждане на правото на третото лице в резултат на сключения между уговарящ и обещател договор;

- Нормативно установяване на правните последици от отказа на третото лице и свързаните с това възможности за уговарящия да посочи друго трето лице или себе си като облагодетелстван от договора;

- Правна уредба на възможност за уговарящия да иска изпълнение в полза на третото лице;

- Правило относно правните последици от отмяната на уговорката, нейното действие по отношение на трети лица при прехвърляне или учредяване на вещни права върху недвижими имоти с договора по чл. 22 от ЗЗД и необходимостта от вписването ѝ;

- Предвиждане на възможност за промитента да противопостави личните си възражения, които има срещу бенефициера, при иск за изпълнение от страна на стипуланта;

- Прецизиране на правните последици от отмяната на договора по чл. 22 ЗЗД от кредиторите на стипуланта;

III. ПУБЛИКАЦИИ ПО ТЕМАТА НА ДИСЕРТАЦИЯТА

1. За уговарянето на вещни права върху недвижими имоти при договора в полза на трето лице. Сборник с доклади от научна конференция по повод 30 години от създаването на Юридическия факултет на ПУ „Паисий Хилендарски“, УИ „Паисий Хилендарски“, приета за печат: 2022 г.

2. Може ли с брачния договор да се правят уговорки в полза на трети лица, извън тези относно издръжката на децата?. Дискусионник Семейно право. Том 1. Брак. Отношения между съпрузите., УИ „Паисий Хилендарски“, приета за печат: 2020; публикувана през 2022 г.

3. Правно положение на малолетните и непълнолетните като бенефициери по договори в полза на трети лица. Сборник с доклади от научна конференция „Тридесет години от приемането на конвенцията за правата на детето: предизвикателства и перспективи“, НБУ, приета за печат: 2020; Публикувана през 2022 г.

4. Възгледите на правните учени през Средновековието относно договарянето в полза на трети лица. Сборник „Право и религия“, Университетско издателство на СУ «Св. Климент Охридски», приета за печат: 2020; Публикувана през 2021 г.

5. Договарянето в полза на трети лица в римското право. Сборник с доклади от IX-та национална конференция на докторантите в областта на правните науки, Институт за държавата и правото, приета за печат: 2019, публикувана: 2020 г.;

6. Изпълнение на договора в полза на трето лице – Сборник от юбилейна конфенриця „Правото – традиции и перспективи“ по случай 25 г. от създаването на ЮФ на ПУ „Паисий Хилендарски“. Издателство „Сиела“. 2018 г. с. 296-311;

7. Критични бележки върху теорията за прякото придобиване на права при договора в полза на трето лице в Сборник с доклади от VII национална конференция на докторантите в областта на правните науки. 2017 г. Издаден от Институт за държавата и правото при БАН, с. 190-197;